

Reddvillaksen Org nr 993 249 068

Høvikveien 52 B, 1356 Bekkestua

Avsender:

Attn.: Kjetil Emhjellen,
Rosendalsgate 22
3264 Larvik,
Tlf. 97664433
Epost: kjetil.emhjellen@projectinvest.no

På vegne av

1. Langestrand Nyttige Selskap (LNS), organisasjonsnr.: 994 951 904.
2. Redd villaksen, organisasjonsnr.: 993 249 068
3. Einar Kolstad, tidligere ansatt i Larvik kommune
4. Åge Nordbø, innbygger i Porsgrunn kommune,
5. Kjetil Emhjellen, medlem LNS og innbygger i Larvik kommune.

Til: NVE,
Energi- og konsesjonsavdelingen,
Postboks 5091 Majorstua,
0301 Oslo
Epost: uttalelse@nve.no

Høringsuttalelse 201905790 – Konsesjonssøknad for Fritzøe kraftverk

Vi viser til kunngjøring av NVE på hjemmesider 28 august 2023. Lenke: [Konsesjonssak - NVE](#). Og i lokalavisen Østlandsposten 26 august 2023 der det blir kunngjort (sitat):

«NVE har kalt inn Fritzøe kraftverk til konsesjonsbehandling i samsvar med vannressurslovens § 66. Hovedformålet med innkallingen er å kunne sette vilkår som forbedrer miljøtilstanden i Farriselva, forholdene for fisk og for allmenne interesser. Farrisvassdraget ligger i Siljan og Larvik kommune i Vestfold og Telemark. Kraftverkseier er Fritzøe Skoger AS. Kraftverkseier har utarbeidet en konsesjonssøk og en tilhørende miljørapport som nå er ute til høring».

Først noen spørsmål vedrørende saken og saksdokumenter. Vi kan ikke finne eller se tilgjengelig for høringen NVE sin invitasjon til å søke konsesjon, eller underlaget som konsesjonsinvitasjonen/-utlysingen baserer seg på. Hvordan og på hvilket grunnlag er Fritzøe innkalt til å søke? Hvor lenge kan det søkes konsesjon for? (10 år, 30 år, eller for alltid?).

Det som er lagt ut til offentlig ettersyn er Fritzøe Energis 3 dokumenter:

- A. Følgerebrev – konsesjonssøknad «Søknad om konsesjon for Fritzøe kraftverk» datert 30.06.2023,
- B. «Fritzøe kraftverks, Larvik kommune; Konsesjonssøknad, innkalling etter vannressursloven § 66» datert 30.06 2023, og
- C. vedlegg «Akvatisk miljøplan for Farriselva, juni 2023» utarbeidet av Sweco.

Førstnevnte dokument viser til brev fra NVE av 07.10.2022 (jfr vårt spørsmål over om hvilke saksdokumenter som er gjort offentlig tilgjengelige).

Vi har gått igjennom kunngjøringen med høringsfrist 01 oktober 2023 og søknaden med vedlagte miljøplan. Vi forstår at Fritzøe planlegger oppgradering av rørgaten og kraftstasjonen, der bl a eksisterende rørgate må oppgraderes etter pålegg fra NVE og at Fritzøe Energi skal skifte ut de 2 gamle aggregatene i kraftstasjonen med ett nytt aggregat.

Vi er enige i at søknad og foreslåtte tiltak har en viss forbedring i forhold til dagens situasjon, bl.a.:

1. Nødvendig slipp av minstevannføring, omsøkt til 300 l/s i månedene mai til september og 100 l/s i månedene oktober til april,
2. Foreslåtte tiltak på utbyggingsstrekningen bl.a nye terskler kan bedre oppvandring, gyting og overlevelse av ungfisk fra utløpet av kraftstasjonen opp mot demningen i Farris,
3. Samt tiltak for å sikre at ål kan vandre opp og ned forbi demningen.
4. Og at tiltakene (punkt 1 til 3 over) i søknaden er nevnt å kunne innebære et midlere årlig produksjonstap på i størrelsesorden 1,4% tilsvarende 0,26 GWh.

Vår mening er likevel at søknaden med tilhørende miljøplan er snevert utredet med ståsted fra utbygger/konsesjonshaver Fritzøe Energi sin side, og ikke ser nok på **«vilkår som forbedrer miljøstanden i Farriselva, forholdene for fisk og for allmenne interesser»** (ref. kunngjøring), ei heller helhetlig på vannområde Siljan - Farris. Det også uklart fra søkers side, hvor lenge det søkes konsesjon for.

Noen mangler og påpekninger fra vår side følger under:

I. **Vandringsvei for Laks til Farris, Siljanelva og opp til Lakssjø bør utredes og vurderes:**

- a. Før Farris-demningen ble bygget (ca år 1645) vandret fisk som Laks og sjørret opp i vassdraget, og historiske kilder hevder at det ble fanget betydelig med laks i vassdraget bl.a. i Lakssjø i Siljan. Vi viser til Jan Heggenes m.fl. sin gode rapport om dette (se asterix «*» under, kapittel I.I):
 - i. *«Laks og sjørrett forsvant fra Farrisvassdraget ca 1645 da det ble bygget en dam i forbindelse med sagbruksdrift helt nederst i vassdraget ved utløpet av Farris (Berg m.fl.2008). Tidligere skal laks naturlig ha vandret vel 40 km opp vassdraget til Hogstadstrykene i Siljanelva oppstrøms Siljan sentrum, hvor naturlige fosser hindret videre oppvandring (ca 20 km i Farris og 20 km i Siljanelva). Det var sannsynligvis også naturlig oppvandring av laks og særlig sjørret til flere småvassdrag som også renner inn i Farris. Størst av disse er Oklungen vassdraget som ligger vest for Siljanelva.»* EUs vanndirektiv og i Norge vannforskriften, pålegger å tilbakeføre tilstand i elva til opprinnelig med bl a laksefisk.
- b. Farrisvassdraget som verna vassdrag strekker seg til demningen hvor Farriselva starter og renner mot Sjøen. Prinsipielt bør denne strekningen leses som en naturlig del av hele vassdraget og knyttet faglig og forvaltningsmessig til restaurering av vannforekomstens vassdragsnatur. Dette bør avklares. Det vises til at vi nå er inn i FN's 10 år for naturrestaurering. Se miljødirektoratets omtale av dette: [Restaurering av natur - Miljødirektoratet \(miljodirektoratet.no\)](https://miljodirektoratet.no/Restaurering-av-natur). Regulanten/konsesjonssøker bør få krav om oppfølgende vassdragsøkologiske undersøkelser med fokus på fisk for å kunne vurdere om igangsatte naturforvaltningstiltak i elvestrekningen ikke virker etter hensikten. Dette betyr også at en eventuell konsesjon bør være tidsbegrenset.
- c. Vårt anliggende i saken dreier seg mest om å legge til rette for oppgang av anadrom laksefisk til innsjøen Farris med de mulighetene som laks og sjørret har til å gyte i innsjøens tilløpsbekker. Forholdene i elva nedstrøms demningen tror vi vil bli ivarettet relativt greit etter at NVE har satt sine vilkår. Problemet med denne konsesjonen/konsesjonssøknaden er at den omfatter bare elva nedstrøms demningen.

Den burde omfattet hele vassdraget. Er det ikke ulogisk at søknaden på den ene siden kun omtaler strekningen fra utslippspunkt for kraftverk til (men ikke med) demningen, men på den andre siden går forbi demningen med KUN ål? «Det etableres gode løsninger for ålevandring opp og ned forbi Farrisdammen (les: demningen) og slik gjøres Siljanvassdraget mer tilgjengelig for denne rødlistede fiskearten?» (Miljøplan av Sweco, kap. 4, andre avsnitt, punkt 2). Hva med f eks laks og sjøørret? Det er mulig for NVE å kreve ytterligere forhold utredet i forbindelse med at søknaden eventuelt blir godkjent. Det er derfor viktig at vi nevner disse forholdene, og ber NVE om å ivareta helheten i vassdraget når NVE setter vilkår.

- d. Søknaden med tilhørende miljøplan omtaler i hovedsak ål (punkt 3 over), og tiltak for «ungfisk» opp til demningen (punkt 2 over). Men den mangler fullstendig et alternativ som ser på muligheten for å gjenopprette vandring av fisk (anadrome fiskearter herunder Laks, sjøørret, stingsild og havniøye) opp forbi demningen og inn i Farris (selv om søknaden kort refererer til Jan Heggenes gode rapport om dette.) Sitat fra Heggenes sin rapport i sammendraget: *«Dersom laks og sjøørret kan komme forbi dam ved utløp Farris, vil alle småvassdrag til Farris (ca 20 km vandringsvei) bli tilgjengelig, samt 4-5 km av hovedtilløpet Siljanelva opp til Lakssjø og Kistefoss.»* Fritzøe Energi sin søknads kap. 2.7 og kap. 3.5 omtaler dog noe om dette, bl.a. *«... bidra til å gjenopprette økologisk korridor for laksefisk...»*, men kommer ikke med tilstrekkelige utredning, vurdering eller foreslåtte tiltak.
- e. Det er ikke så sikkert at en «laksetrapp» er et så krevende og dyrt tiltak. Er ikke demningen ca 6-7 meter høy? Kyndige folk sier at det kan være nok med kulverter, noe ala Auli/Merkedamsbekken ved Lensberg som har fungert utmerket i mange år (se vedlagte bilder). Potensialet for å få dette til uten for høye kostnader er stort, og det bør derfor utredes. Videre kan det være at andre enn søker/konsesjonshaver kan dekke kostnadene (ref. nyåpnet laksetrapp i Skien med observasjonsdekk for tilskuere, der fylkeskommune m fl betalte). NVE bør sette som vilkår at konsesjonssøker sammen med NVE og fagfolk gjør befaringer av eksisterende laksetrapp i nærområdet, eksempelvis laksetrappen ved Lensberg som et eksempel på hvordan en laksetrapp kan bygges enkelt og billig. Vår vurdering er at det allerede i dag er en steinsetting ved siden av demningen som bør være en egnet lokasjon for en laksetrapp til Larvik.
- f. En bekymring er om søknadens foreslåtte tiltak er godt nok utredet, ref bl a sammendrag: *« ... tiltak på utbyggingsstrekningen som skal sikre oppvandring, gyting og overlevelse av ungfisk på strekningens opp mot dammen.»* samt Akvatisk miljøplan for Farriselvas kapittel 3, tiltak T3 Gytepute for ørret øverst og nest øverste terskel. Vår bekymring er om foreslått gytegrus med egg vil bli liggende ved store mengder vann som slippes jevnlig ved stor nedbørsmengde som forskere i dag mener vil øke. Bør utredes. Er derfor en laksetrapp nødvendig for å sikre laksens eksistens i Farrisvassdraget også nedenfor demningen? Altså om søkers forslag tilfredstiller dette? I Jan Heggenes m.fl. sin rapport fra 2012 nevnes ikke direkte bortvasking av gytegrus og egg, men vi kan forstå rapporten dit hen at laksetrapp kan være nødvendig selv om rapporten sier at fisk kan re-produsere også nedenfor demningen med noen tiltak *«Nåværende strykstrekninger har gode habitatforhold for laks og sjøørret, men potensielle gytearealer bør økes...»* (ref Heggenes m fl, kap 4 Oppsummering og konklusjoner). Om dagens situasjon etter ombygginger i fbm E18 utbyggingen har endret situasjonen fra 2012, bør utredes. Og da bør det vel sees på om Farriselva med kulper kan få noen rolige områder i siden av kulpene (grave ut noen mindre «tverrspor» i elva), slik at det sikres at gytegrus og egg ikke vaskes bort i flomperioder?
- g. Elvemuslinger er ikke nevnt i søknaden. Dette er en svært spesiell skapning som har en stor evne til å rense vann. I Norge har vi ca 40% av hele Europas forekomst av elvemusling, derfor har vi et ansvarsforhold for å bevare denne arten. Numedalslågen har den største enkeltforekomsten i Europa. Det er funnet enkeltindivider noen få steder i Siljan i bekker

med utløp til Farrisvassdraget. Når elvemusling gyter flyter eggene/larvene nedover i vassdraget. Noen av disse fester seg i gjellene på anadrom laksefisk som er på vandring oppover i vassdraget. I noen tilfeller er også vanlig, stasjonær brunørret vert for spredningen av elvemusling. Men sjørørret og laks er den vanligste verten. Man sier at fisken blir «infisert» av elvemuslinglarver. Når fisken kommer lenger opp i vassdraget slipper larvene gjellene og fortsetter livsløpet. Her er et sitat fra Artsdatabanken, lenke: <https://artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/16719>: «Vassdragsreguleringer påvirker i stor grad den naturlige vannføringen i elver og bekker og vil derfor kunne endre habitatet til muslingene ved at variabler som flom, vannhastighet, vanndekt areal og substratkvalitet påvirkes. På grunn av elvemuslingens strenge habitatkrav kan vannkraftreguleringer derfor potensielt føre til betydelige forstyrrelser. Konklusjon: På tross av at noen bestander synes å ta seg sakte opp, forventes det fortsatt bestandsnedgang på grunn av diverse trusler mot artens leveområder, og arten rødlistes i 2021 som Sårbar (VU) grunnet en forventet nedgang i artens forekomstareal og/eller redusert kvalitet på levestedene. Norge har et betydelig ansvar for å ta vare på elvemuslingen i Europa.» En sunn bestand av elvemusling vil klart bidra til renere vann i farris-vassdraget, og er en påstand som kan dokumenteres. Vi går ikke videre på dette her, men elvemusling er enda et eksempel på mangler i søknaden og bør utredes og vurderes.

II. Minstevannstand i fht anadrome fiskeslag (herunder laks) bør utredes og vurderes:

- a. En ny estimert produksjon fra nytt aggregat på 19 GWh (19.000MWh), sett i opp mot nåværende årlig middel-produksjon på 14,56 GWh, gir en forbedret produksjon på hele 4,44 GWh. Det virker da urimelig (ref punkt 4 over) å snakke om produksjonstap i søknaden ved minstevannsslippalternativer opplistet under, da disse er små (1,3% til 2,3% i forhold til ny totalproduksjon). Se også punkt 1 over.:
 - i. Omsøkt - 300/100 l/s (Sommer/Vinter liter per sekund) med produksjonstap på 0,26 GWh ved omsøkt slippalternativ
 - ii. Økt slipp alt.1 - 400/100 l/s med produksjonstap på 0,32 GWh
 - iii. Økt slipp alt.2 - 500/100 l/s med produksjonstap på 0,38 GWh
 - iv. Økt slipp alt.3 - 600/100 l/s med produksjonstap på 0,44 GWh
- b. Minstevannsslipp nok til at anadrome fiskeslag kan vandre bør utredes og vurderes (se punkt I over). Hvilken minstevannsslipp kreves for f eks laks? Bør utredes. Er «Økt slipp alt. 3 på 600/100 liter pr sekund nødvendig», bør det vurderes og ikke omtales som «Liten merverdi». Miljøgevinsten ved omsøkt alternativ (i) er omtalt som «Stor», mens for alternativ ii., iii. og iv. er miljøgevinsten omtalt som «Liten merverdi». Vil NVE og andre i samfunnet være enig med Fritzøe Energi og Sweco i dette? Bør utredes og vurderes.

III. Søker/konsesjonshaver må bidra til utredning og etablering av elvepromenade:

- a. Det finnes noen adkomster til Farriselva, men bør ikke forbedret adkomst for å ivareta «allmenne interesser» også utredes? Dvs utrede en sti/gangvei langs elva fra grøntområdet og gangstier ved Farris til kraftverkets utslippspunkt?
- b. Ref søknadens pnkt 3.10 så knytter også søker denne søknaden til «... en bedring av forholdene i Hamnerdalen.» og «... et bedret helhetsinntrykk for allmennheten når kommunen får etablert den ønskede elvepromenaden.». NVE bør sette som vilkår at søker/konsesjonshaver med sine tiltak bl a i sin oppgradering av rørgate, ser sine tiltak i forbindelse med elvesti/elvepromenade og bidrar til å utrede og etablere denne (kan f eks en promenade etableres på toppen av ny/oppgradert rørgate?).

Konklusjon høringsuttalelse:

Vi har en historisk mulighet til å re-etablere et lenge fraværende og nytt laksevassdrag fra sjøen via Farriselva, Farris, Siljanelva opp til Lakssjø. Etter vår mening vil samfunnseffekten eller samfunnsnyttien være langt større enn de utgifter en har ved etablering og drift av en laksetrapp ved Farrisdemningen, og de forholdsmessige små produksjonstap en får i elektrisitet i forbindelse med minstevannføring. Det vil bety enormt mye for nåværende og fremtidige barn, unge og voksne, besøkende, turister m fl til særlig Larvik- og Siljan kommune. Videre vil det sette Norge enda mer på kartet som natur, vann og fiskenasjon. La oss gripe denne historiske muligheten til å re-etablere laksevassdrag nr 2 i Larvik!!! Det starter med at NVE gir fornuftige vilkår i forbindelse med behandling av konsesjonssøknaden til demningen, også for hele vassdraget.

For at NVE skal kunne «**sette vilkår som forbedrer miljøstanden i Farriselva, forholdene for fisk og for allmenne interesser**» er vår mening at våre punkter I, II og III må hensyntas. Vi mener at en konsesjon ikke bør gis, uten at det i vilkårene er nedfelt en plikt for konsesjonshaver til å utrede og sammen med NVE og lokale myndigheter vurdere rimelige tiltak i forbindelse med hele vassdraget (dvs vurdere realistisk nytte sett opp mot kostnadene til tiltakene). Vi mener NVE bør sette som vilkår at konsesjonssøker utreder og vurderer tiltak for at anadrome fiskearter (inkl. laks og sjøørrett) skal kunne vandre til og fra Farris og Siljanelva opp til Lakssjø (punkt I over) med en vurdering av tilhørende nødvendig minstevannstand for en slik fiske-vandring (punkt II over). Videre, at konsesjonssøker/-haver aktivt utreder og vurderer sine tiltak som bidrag til at en sti eller gangvei (promenade) langs Farriselva (punkt III over). Regulanten/konsesjonssøker bør få krav om oppfølgende vassdragsøkologiske undersøkelser med fokus på fisk for å kunne vurdere om igangsatte naturforvaltningstiltak i elvestrekningen ikke virker etter hensikten. NVE bør sette vilkår og gjøre et vedtak som gjør at NVE og andre myndigheter kan komme tilbake til konsesjonshaver, for å se om de følger opp avtalte vilkår og tiltak, og for å kunne sette helt nye vilkår og tiltak. Dette betyr også at en eventuell konsesjon bør være tidsbegrenset.

Larvik, 21.09.2023,

Kjetil Emhjellen,

(sign.)

For:

1. Langestrand Nyttige Selskap (LNS), ved Terje Martinsen og Ragnar Ridder Nielsen.
2. Redd villaksen ved Jens Olav Flekke
3. Einar Kolstad, tidligere ansatt i Larvik kommune
4. Åge Nordbø, innbygger i Porsgrunn kommune,
5. Kjetil Emhjellen, medlem i LNS og innbygger i Larvik kommune.

* «Biologiske forutsetninger for produksjon av laks- og sjøørrett i Farris og Siljanelva opp til Lakssjø», av Jan Heggernes, Jostein Sageie, Evie C. Kvisberglien, Bjørn Lolan og Signe Stoll, Høgskolen i Telemark 2012, HiT skrift nr 9/2012.

Vedlegg: Bilder fra Auli/Merkedamsbekken ved Lensberg som har fungert utmerket i mange år (3 stk bilder)

Bilde 1 av 3:

Bilde 2 av 3:

Bilde 3 av 3:

Mølledemningen og fiskepassasjen, Lensberg. Foto: Arne-L. Rossebø